

ISTORINIS KONTEKSTAS
LIETUVIŲ RAŠYTOJŲ
K. DONELAIČIO, MAIRONIO,
B. SRUOGOS IR V. M. PUTINO
KŪRYBOJE

Parengė: Laima Kijanskaitė ir Judita Meiglaite

Kauno technologijų mokymo centras

2025 m.

TEMOS AKTUALUMAS

INDIVIDUALUS UGDYMO PLANAS 2023–2024 IR 2024–2025 M. M.

Mokinio vardas, pavardė, klasė

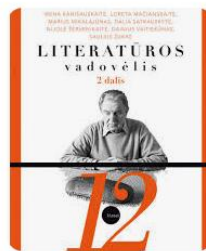
Dalykai		III klasė		IV klasė		III klasė		IV klasė	
Privalomi dalykai		B(4)	I(6)	B(4)	I(6)	B(4)	I(6)	B(4)	I(6)
1	Lietuvių kalba ir literatūra	4	6	4	6				
2	Matematika	4	6	4	6				
3	Fizinis ugdymas	3		3					
Privalomai pasirenkami dalykai (rinktis reikia bent po vieną ar kelis dalykus iš privalomai pasirenkamų dalykų)									
Dorinis ugdymas									
4	Dorinis ugdymas (tikyba)	1		1					
	Dorinis ugdymas (etika)	1		1					
Kalbinis ugdymas									
5	Užsienio kalba (anglų)	3		3					
	Užsienio kalba (vokiečių)	3		3					
	Užsienio kalba (prancūzų)	3		3					
	Užsienio kalba (rusų)	3		3					
Gamtamokslinis ir technologinis ugdymas									
6	Biologija	3		3					
	Chemija	3		3					
	Fizika	3		3					
	Informatika	3		3					
Visuomeninis ugdymas									
7	Istorija	3		3					
	Geografija	3		3					
	Ekonomika ir verslumas	3		3					
	Filosofija	3		3					
Meninis ugdymas									
8	Dailė	2		2					
	Muzika	2		2					
	Šokis	2		2					
	Teatras	2		2					
	Medijų menas	2		2					
Laisvai pasirenkamasis dalykas (galima rinktis papildomai)									
9	Astronomija	1		1					
	Etninė kultūra	1		1					
	Nacionalinio saugumo ir krašto gynyba	1		1					
	Psichologija	1		1					
Dalyko modulis (galima rinktis papildomai)									
10	Planimetrija**	1		1					
	Lietuvių kalbos rašyba, skyryba ir kalbos vartojimas	1		1					
	Kūrybinis rašymas	1		1					
	Užsienio kalbos akademinių gebėjimų ugdymas (s) rengiantis studijoms (rašymas)	1		1					
	Pažintinis su grožine literatūra anglų kalba	1		1					
	Biologijos tiriamosios veiklos duomenų apdorojimo metodikos	1		1					
	Fizikiniai inžinerijos pagrindai	1		1					
	Pasiruošimas IELTS egzaminui	1		1					
	Matematikos modulis	1		1					
Iš viso valandų		nuo 25 iki 35		nuo 25 iki 35					
Iš viso dalykų		minimumas 8		minimumas 8					

Rinktis reikia mažiausiai 8 dalykus (eil. Nr. 1–8), papildomai galima rinktis laisvai pasirenkamus dalykus (eil. Nr. 9) ir dalyko modulius (eil. Nr. 10). Privalomų pamokų minimumas – 25 val (pamokos) per savaitę, maksimumas – 35 val. Dalyko modulis nėra atskiras dalykas, jam skirta 1 valanda įskaičiuojama į bendrą pamokų (valandų) skaičių per savaitę. Keisdamas dalyką, kursą, modulį, mokinys vadovaujasi "Mokomojo dalyko, dalyko dalyko kurso, mokymo lygio, modulių keitimo tvarkos aprašu". **Planimetrijos dalyko modulis privalomas III klasėje (36 pamokos) atnaujintos vidurinio ugdymo matematikos bendrosios programos.

Ar mūsų mokiniai turi galimybę išmanyti istoriją ir atskleisti istorinį kontekstą lietuvių kalbos egzamine?

nygos.lt
ratūros vadovėli...

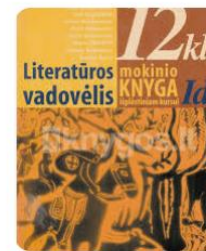
b baltos lankos
Literatūros vadovėli...

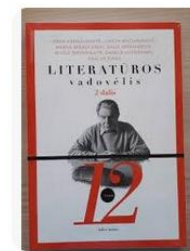
b Baltos lankos Klett
Literatūra. Vadovėlis 12 klas...

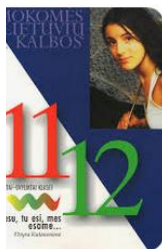
b Baltos lankos Klett
Literatūros vadovėlis 12 klas...

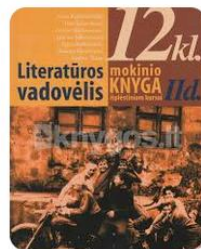
Knygos.lt
Literatūros vadovėlis...

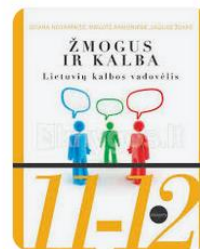
SENA.LT
Literatūros vadovėl...

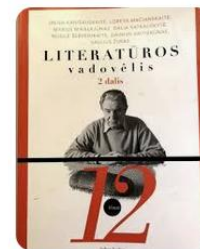
Knygos.lt
esu, tu esi, mes...

Knygos.lt
Literatūros vadovėl...

Knygos.lt
Žmogus ir kalba: li...

SENA.LT
Literatūros vadovėl...

b Baltos lankos Klett
Literatūra. Vadovėlis 12...

Pegasus
Lietuvių kalbos užd...

Pegasus
Lietuvių kalbos pas

Mokymosi dalykų ir vadovėlių pasirinkimai.

KRISTIJONAS
DONELAITIS
1714 – 1780 M.

LAZDYNĖLIAI. TOLMINKIEMIS

Poema „Metai“ vienas iš klasikinių,
chrestomatinių, pirmųjų brandžiųjų kūrinių
lietuvių kalba. Jo skaitymo, interpretavimo,
istorinio konteksto paieškų pradžia siekia
1818 m., kai kūrinį išleido Liudvikas Rėza

„Metų“ faksimilės „Pavasario linksmybių“ pirmas lapas.

Jan, aulele vel atkrodama buddino vieta,
Dr žiemar laltin. Trapiu pergoandama jukei.
Galeju Premonar su ledais fugaišči pagavo.
Dr puttdama saigis vifur i. Niekia pavirto.
Ta lankur Orai Trunjai gairidami glotke.
Dr lotelies wifonies i. Namirafu paurke.
Galeju su laltin wifur i. Niekia pavirto.
O lankur Kalnai su klancis pimele kinekar.
Wiflės, kės luttens. Bianrybe, numina wėrdama.
Wiflės, kės Eirė gviendav penjiemawifonaryp.
Dr po juos kėru per liena buvo niugiję.
Wiflės su Pulkaris i. glindo Wifur suwikt.

Jankis su luttens i. paltis Papalis traukė.
Wornas in Wornai su luttens i. paltis traukė.
Piler su Warkais in kurnjei i. luttens gvi.
Mafur in Wabalai, Udei su kaimie Blafu.
Mafur jau wargyt wēl Pulkaris wifur i. luttens.
Dr Panis taip, kaip Buras i. luttens.
Bit in Wittin's jau luttens juos pabudyt.
Dr prie darto luttens. Bū kę pelnyt i. luttens.
Ta Pulkaris su pro luttens i. luttens pagavo.
Dr luttens i. luttens su luttens i. luttens.
O Wornai kaimis, luttens i. luttens.
Igi nedot. luttens tyloms kopiedami mājė.
Bit in Mafur in Wiltai luttens i. luttens.
Dr luttens i. luttens kę tyloms i. luttens traukė.

Alle kōkie luttens i. luttens i. luttens.
Wornas, or luttens i. luttens i. luttens.
Nē! nē wikt, luttens i. luttens i. luttens.
Nē! luttens i. luttens i. luttens i. luttens.
Igi luttens i. luttens i. luttens i. luttens.
Ta luttens i. luttens i. luttens i. luttens.
Igi, luttens i. luttens i. luttens i. luttens.
Wienis luttens, o kiltis luttens i. luttens.
Dr luttens i. luttens i. luttens i. luttens.
O kiltis i. luttens i. luttens i. luttens.
Bit in Wiltai luttens i. luttens i. luttens.
Luttens i. luttens i. luttens i. luttens.
O luttens i. luttens i. luttens i. luttens.
Dr luttens i. luttens i. luttens i. luttens.

ISTORINIAI KONTEKSTAI K. DONELAIČIO „METUOSE“

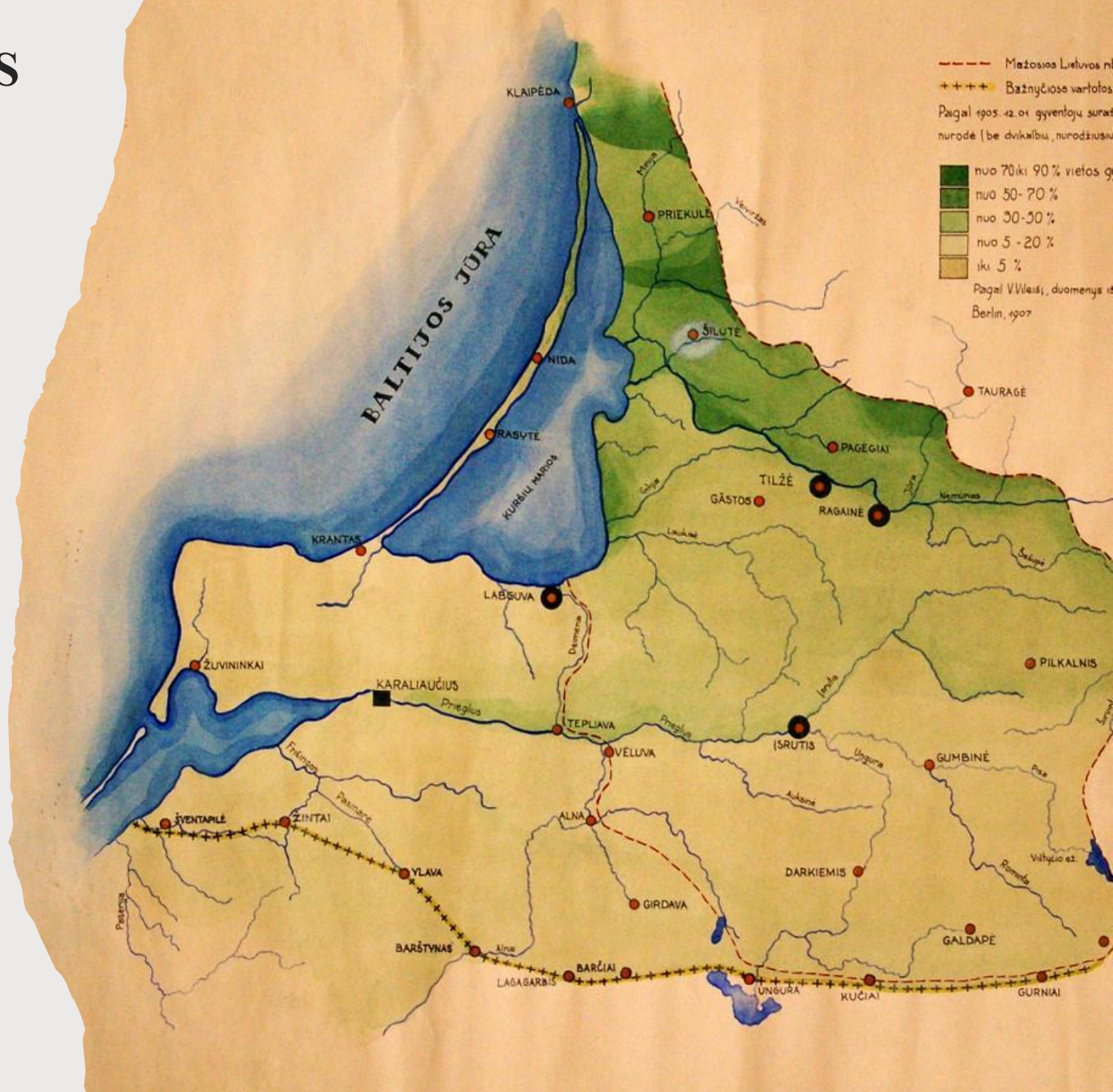

LIETUVIAI PRŪSIJOJE (ARBA MAŽOJOJE LIETUVOJE). KODĖL IR KAIP JIE TEN GYVENO?

- XVIII a. nemaža lietuvių dalis gyvena ne tik „Didžiojoje Lietuvoje“, t. y. Abiejų Tautų respublikoje (Lietuvos ir Lenkijos bendra valstybė), o ir Mažojoje Lietuvoje.
- Mažoji Lietuva priklausė **Prūsijos** karalystei. Ši teritorija dar vadinama Rytų Prūsija, nuo 1871 m. Vokietijos imperija.
- Prūsijos karalystė dar būna vadinama Vokietijos valstybe.

MAŽOSIOS LIETUVOS ISTORIJA

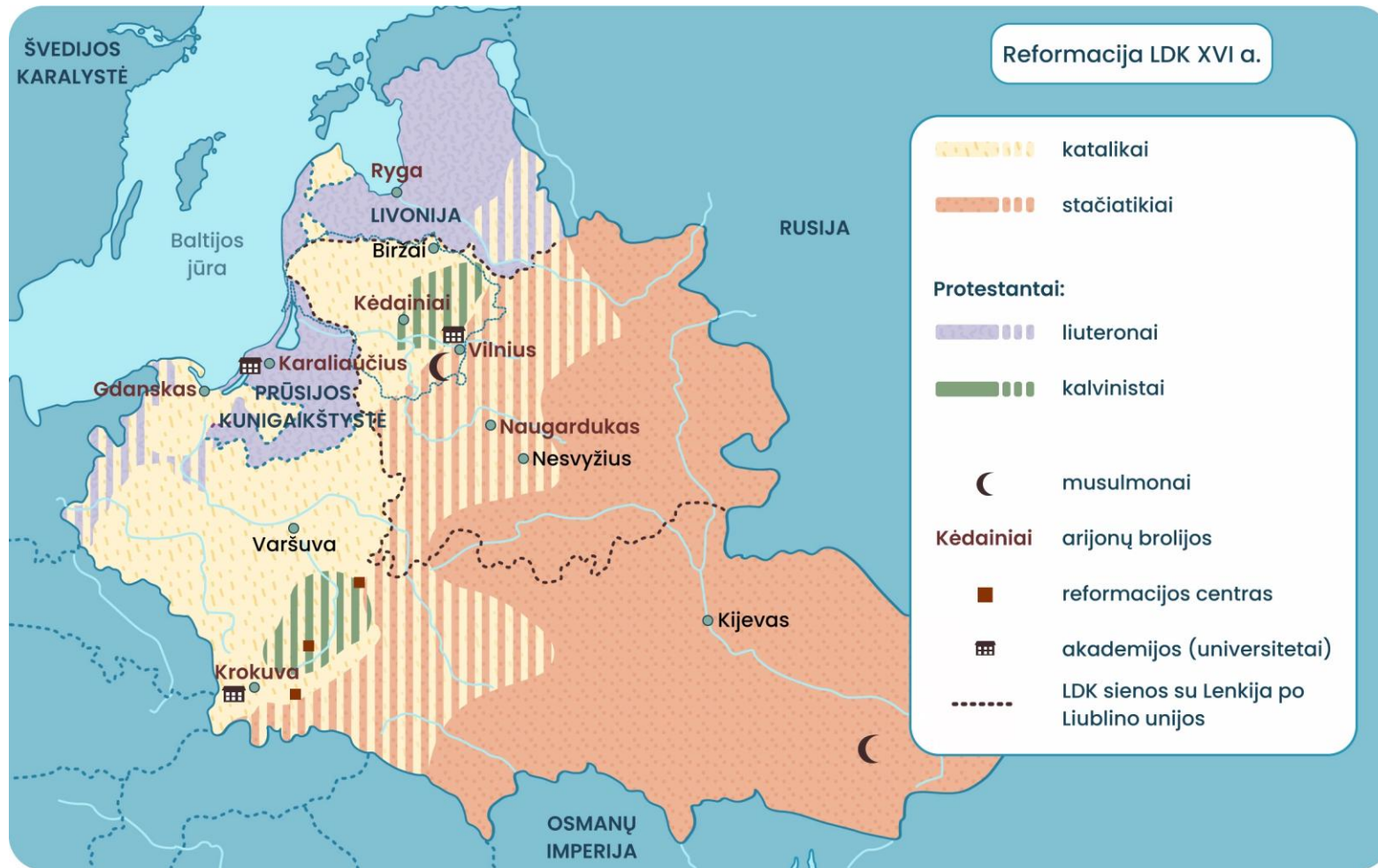
- Šis regionas, kuriame gyveno Baltų gentys - Vokiečių ordino buvo užkariautos XIII – XIV a. Oficialiuose žemėlapiuose vokiečiai šią sritį vadino Rytų Prūsija.
- Rytų Prūsijos šiaurinėje dalyje arba kitaip Mažojoje Lietuvoje gyvenančios baltų gentys suformavo **lietuvininkų** bendruomenę.
- XVIII a. pr. Mažosios Lietuvos branduolyje (į rytus nuo linijos Klaipėda–Labguva–Tepliava–Vėluva–Friedlandas–Nordenburgas–Geldapė; Mažoji Lietuva siaurąja prasme) gyveno apie 300 000 gyventojų. **Lietuvių kaimiečių ūkiai Įsruties apskrityje sudarė iki 93 %, Tilžės ir Ragainės apskrityse – iki 97 %, o Klaipėdos apskrityje – net iki 100 % visų ūkių.** Vėliau Mažosios Lietuvos miestai tapo regiono kolonizacijos, germanizacijos ir asimiliacijos centrais.

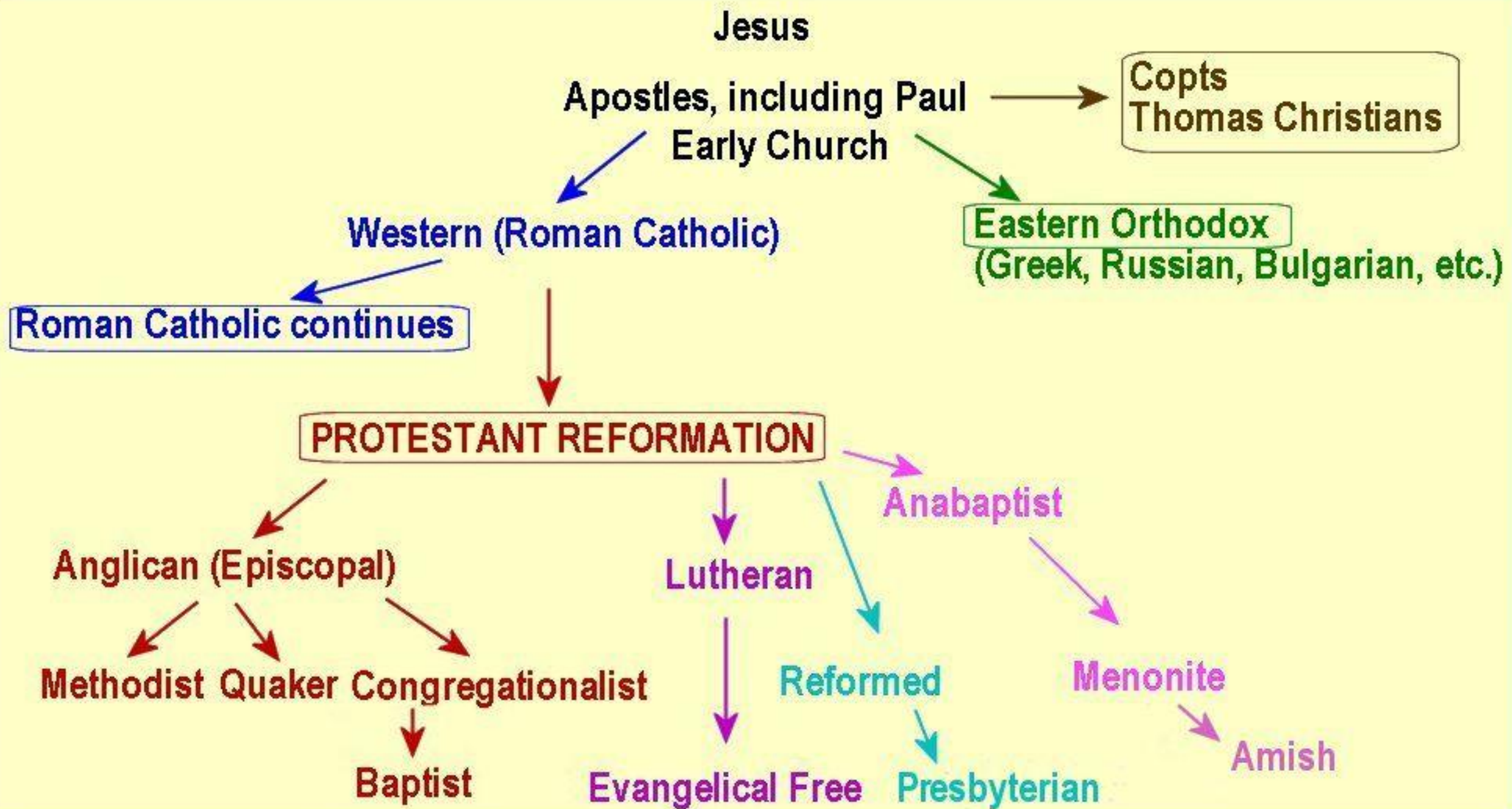
Kalbų paplitimas Mažojoje Lietuvoje XVII a.

VIENAS IŠ DIDESNIŲ SKIRTUMŲ TARP LIETUVIŲ GYVENUSIŲ ATR IR RYTŲ PRŪSIJOJE – KRIKŠČIONYBĖS ŠAKOS

MAŽOJOJE LIETUVOJE (RYTŲ
PRŪSIJOJE) VYRAUJA
PROTESTANTAI LIUTERONAI

ATR VYRAUJA KATALIKAI

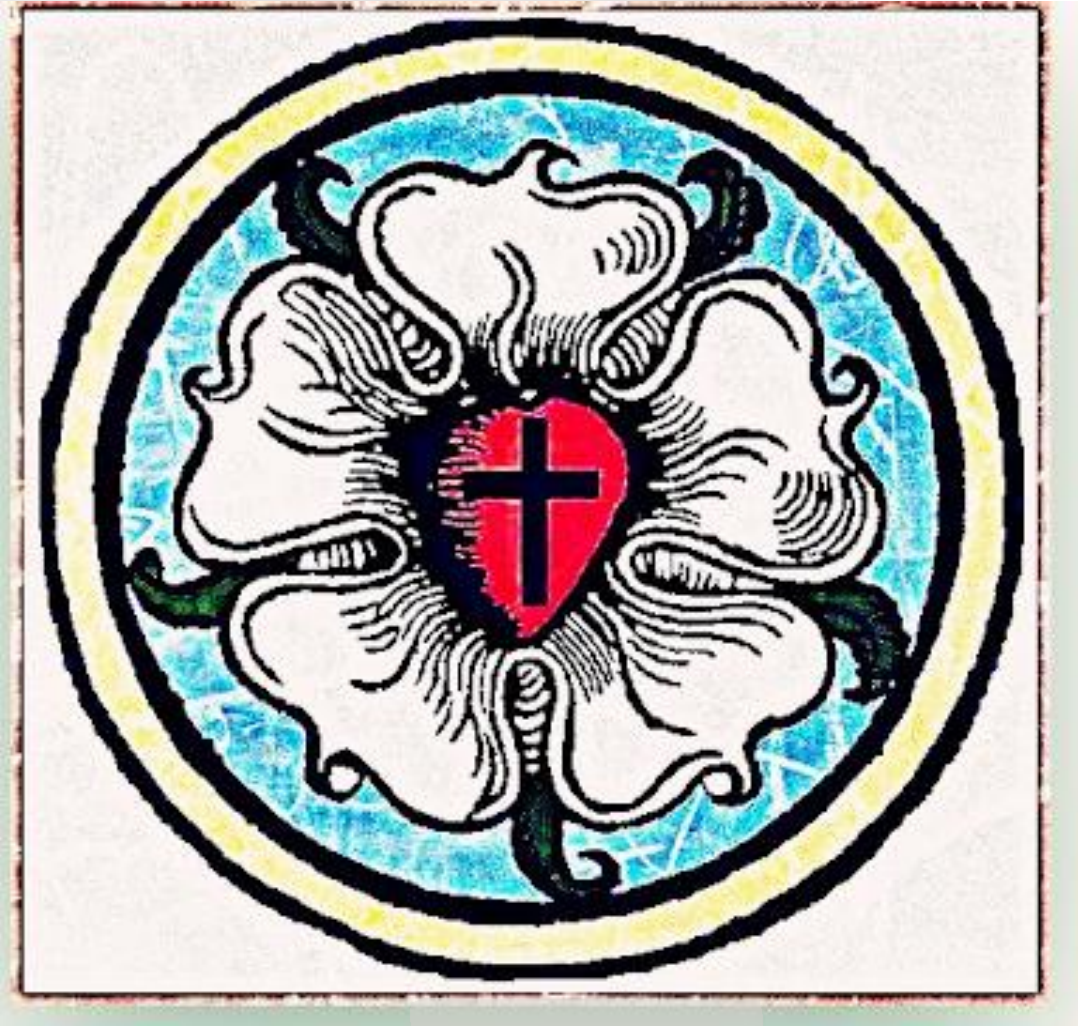

Reformacija – tai sąjūdis siekęs pertvarkyti Romos katalikų bažnyčią.

Reformacija paskatino protestantizmo atšakų tokių kaip liuteronybė, anglikonybė, kalvinizmas atsiradimą.

Reformacijos šalininkai pasisakė už būtinybę skatinti visuomenės švietimą, darbštumą, religingumą, kuklumą. Liuteronų ir kitų protestantų dvasininkai gali vesti ir taip rodyti visuomenei geros, doros šeimos pavyzdį. Reformacijos metu buvo smerkiamas katalikų dvasininkų gobšumas, Indulgencijų pardavinėjimas, nedoras gyvenimo būdas.

1517 m. prasidėjęs Reformacijos judėjimas siejamas su Martynu Liuteriu. **Būtent Liuteronybės atšaka paplito vokiškosiose žemėse, tarp jų ir Prūsijoje, Mažajoje Lietuvoje.**

Liuterio rožė - liuteronybės simbolis

XVI – XVIII A.
SUSIFORMUOJA
PROTESTANTIŠKOJI IR
KATALIKIŠKOJI LIETUVIŲ
LITERATŪROS KRYPTYS

- Pradžioje jos vystosi lygiagrečiai, gal netgi konkuruodamos, tačiau nuo XVIII a. pastebimas lietuviškosios kultūros nuosmūkis ATR, kai lietuvių diduomenė **lenkėjo**. Taip pat iššūkiu tapo ir pats valstybės padalijimas 1795 m.
- Mažajoje Lietuvoje **XVIII a.** kaip tik laikomas lietuvių kultūros pakilimo laikotarpiu.

(gl. Albertus-Universitāt.

KARALIAUČIAUS UNIVERSITETAS

**Mažosios Lietuvos liuteronybės židiniu buvo
Karaliaučiaus universiteto Teologijos
fakultetas.**

Būtent čia besimokantis vienas pirmųjų universiteto studentų **Martynas Mažvydas** parašė pirmąją knygą lietuvių kalbą – liuteroniškojo tikėjimo santrauką „**Katekizmą**“.

Reformacijos metu buvo siekiama, kad žmonės patys skaitytų Šventąjį raštą **gimtąja** kalba – Bibliją į lietuvių kalbą išversta būtent čia. (vertimą 1590 m. atliko kunigas Jonas Bretkūnas).

Universitete veikė ir **Lietuvių kalbos katedra**, tad nepaisant įtampų su vokiečiais, lietuviai galėjo laisvai mokytis savo kalba. Prie universiteto veikusios spaustuvės **spausdino** knygas ir lietuvių kalba.

REFORMACIJA MAŽOJOJE LIETUVOJE XVII A. PAB – XVIII A. PR. SKATINO GILIAI SUDVASINTO TIKĖJIMO, PIETIZMO JUDĖJIMĄ.

- Pietistų mokymas plito Mažojoje Lietuvoje K. Donelaičio mokykliniais metais (Karaliaučiaus lotyniškoje penkiametėje mokykloje). Jis buvo skatinamas vietos valdžios, bei kėlė aktyvaus religinio gyvenimo bei moralinio tobulėjimo idealus.
- Pietistų požiūriu literatūra turi būti pamokanti, joje nedviprasmiškai išsakomi ir moraliniai priekaištai, vartojama liaudies kalba, tiesmukumas.
- Remdamiesi ankstyvuoju protestantizmu, **pietizmo šalininkai ragino stiprinti tikėjimą per tikinčiojo jausmus, kėlė juos aukščiau už religines dogmas, rūpinosi kitų (ypač savo šeimos narių) išganymu, už juos meldėsi, juos mokė, drausmino.**

APŠVIETOS IDĖJOS

- 1736-1740 m. K. Donelaitis studijavo Karaliaučiaus universiteto Teologijos fakultete, kur be pagrindinių disciplinų buvo veikiamas ir Imanuelio Kanto mokytojo Franz Shultz, į mokymo procesą skverbėsi Švietimo idėjos, o su ja ir vokiečių kalba.

APŠVIETOS IDĖJOS K. DONELAIČIO GYVENIME

- Kaip Imanuelis Kantas bei kiti **Apšvietos intelektualai, domėjosi mechanika, kitais gamtos mokslais, filosofija**. Vėliau rašyti vokiški ir lietuviški Donelaičio tekstai rodo, kad jis **gerai išmanė Antikos filosofų ir rašytojų kūrybą**, Vergilijaus *Eneidą* lotyniškai galėjo cituoti iš atminties. Taigi Karaliaučiaus universitete K. Donelaitis įgijo gana visapusišką, Apšvietos žmogui būdingą išsilavinimą.
- Dauguma Vakarų Europos poetų Apšvietos amžiuje gręžėsi į Antiką. Nors ne vienas savo kūryboje vaizdavo metų laikus, žemdirbio gyvenimą gamtos aplinkoje, **niekas nepasakojo apie žemdirbio darbą ir buitį iš paties valstiečio pozicijų, niekas nežvelgė į gamtą valstiečio žvilgsniu**. Bene pirmasis Europos literatūroje tai padarė Kristijonas Donelaitis, palikęs mums ištis keistą herojinį valstiečių tautos epą.

K. Donelaitis laikomas vienu pirmųjų Prūsijoje sukonstravusių fortepijoną

BAUDŽIAVOS
KLAUSIMAI
„METUOSE“
ATSPINDI
LIETUVININKŲ
DISKRIMINAVIMĄ
PRŪSIJOJE

*Prūsijos lietuviai Dancige 1744 m. išleistoje Teodoro
Lepnerio knygoje "Der Preusche Littauer"*

XVIII a. pr. – 1709-1711 m. vykęs **Didysis maras** smarkiai pakeitė regiono gyventojų skaičių. Mažojoje Lietuvoje mirė 160 000 žmonių (apie 53 % gyventojų, daugiau kaip 90 % mirusiųjų – lietuvininkai), ištuštėjo apie 9000 lietuvių valstiečių ūkių.

Į tuščias mirusių lietuvininkų sodybas buvo atkelti vokiečiai, taip **prasidėjo didžioji vokiškoji kolonizacija** šiame regione. Ilgainiui vokiečių čia vis daugėjo.

Mažosios Lietuvos kolonizacija buvo viena svarbiausių lietuvininkų (mažlietuvių) vokiečiųjimo priežasčių.

BAUDŽIAVOS KLAUSIMAI IR GERMANIZACIJA, „TAUTINIO IR KULTŪRINIO PASIPRIEŠINIMO PROGRAMA“

- Vokiškoji kolonizacija buvo paremta ir augančia lietuvininkų diskriminacija prieš atvykstančius vokiečius.
- Iš Pietų Vokietijos ar gretimų jai žemių atvykstantys vokiečiai, šveicarai, prancūzai atvykę į Prūsiją buvo remiami tuometinių Vokietijos valdovų. Jie dažniausiai tapdavo sandomais darbininkais, valdininkais, amatininkais, už atlygį dirbo dvaruose, kai tuo tarpu lietuvininkai dažniausiai likdavo **baudžiauninkais**.
- Tai skatino ne tik vokiečių kalbos gausesnę vartojimą, lietuvių nutautėjimo pavojų, o **tautinę ir turtinę nelygybę**.

- **Kristijonas Donelaitis sąmoningai pasirinko lietuviybės – tarnavimo lietuvių tautai ir lietuvių kultūrai – kelią.**

Nuo mažens jis buvo veikiamas aplinkos:

- **liuteronybės idėjų,**
- **pietizmo apraiškų.**
- **Apšvietos idėjos pasireiškė netgi tame, kaip jis pats save įvardindavo: Kristijonas Donelaitis savo darbus pasirašinėjo lotyniška pavardės forma – *Donalitius*, taip išsakydamas pagarbą Antikos tradicijai. Į Karaliaučiaus universitetą poetas buvo įrašytas suvokietinta pavarde – *Donaleitis*. Tačiau universiteto Teologijos fakulteto studentų sąrašuose išlikusi ir **lietuviškai** užrašyta pavardė – *Donelaitis*.**

- Nepaisant sunkios šeimos finansinės būklės (jam būnant 6-erių mirė jo tėvas) K. Donelaitis niekada nenutraukė mokymosi. Poetas senatvėje „pats pasakojo, kad mokydamasis jis labai sunkiai vertėsi ir net kartą, bado išsekintas, bejėgis susmuko žemėn“. Taigi jis „savo kailiu“ patyrė nepriteklių, bet tai jo neatbaidė nuo žinių siekimo.
- 1740 m. baigęs teologijos studijas netrukus 1743 m. jis pradėjo dirbti Tolminkiemio bažnyčios pastoriumi, kuriuo buvo iki savo mirties.
- *Pats K. Donelaičio gyvenimas, jo asmeninės patirtys, idealai, skauduliai atsispindi ir jo poemoje „Metai“.*

„METŲ“ IŠSKIRTINUMAS

Uit het Litouws vertaald door Michiel de Vaan

„Metai“ UNESCO sprendimu 1977-aisiais buvo įtraukti į Europos literatūros šedevrų biblioteką.

„Metai“ išversti į anglų, armėnų, baltarusių, čekų, graikų, gruzinų, ispanų, italų, latvių, lenkų, olandų, prancūzų, rusų, švedų, ukrainiečių, vengrų ir vokiečių kalbas.

KODĖL „METAI“ IŠLEISTI PO DONELAIČIO MIRTIES?
(TIK 1818 M., NUO DONELAIČIO MIRTIES PRAĖJUS NET 38 M.?)

1818 M. KŪRINI IŠLEIDO IR PAVADINIMĄ „METAİ“ SUGALVOJO LIUDVIKAS RĖZA.

- Rėzos paskelbtoje kūrinio redakcijoje praleisti ne tik šiurkštesni žodžiai, bet ir visos prieš vokiečių ponus nukreiptos eilutės. Taigi galime spėti, kad „Metai“ savo laiku buvo **per daug maištingas kūrinys**: atvirai išsakytos socialinės ir politinės autoriaus nuostatos galėjo tapti pagrindine kliūtimi epui paskelbti.
- Iš tiesų „Metai“ – **politinio pobūdžio kūrinys, turintis aiškiai išdėstytą tautinio ir kultūrinio pasipriešinimo programą**. Jis vaizduoja Vyžlaukio valsčiaus lietuvininkų bendruomenę, **kovojančią dėl savo garbės, papročių, kalbos, tapatybės, taigi – dėl išlikimo**.
- **Donelaitis suteikė lietuvybei dorovinį turinį**, susiejo ją su krikščioniška etika ir teigė socialiai pažemintų lietuvių valstiečių moralinį pranašumą prieš vokiečių ponus ir atvykusius **kolonistus**.

DONELAIČIO ĮAMŽINIMAS

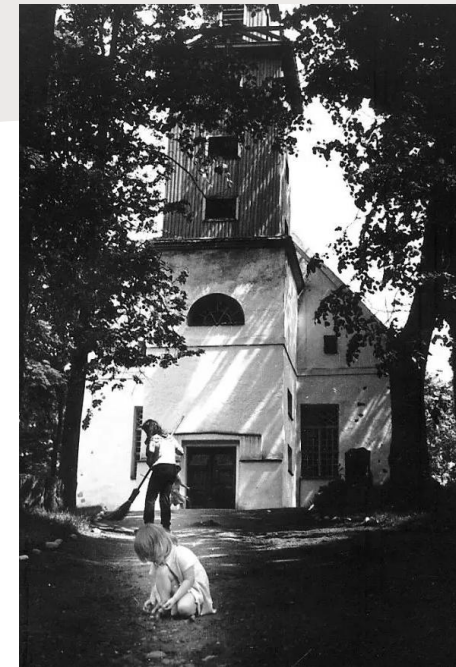
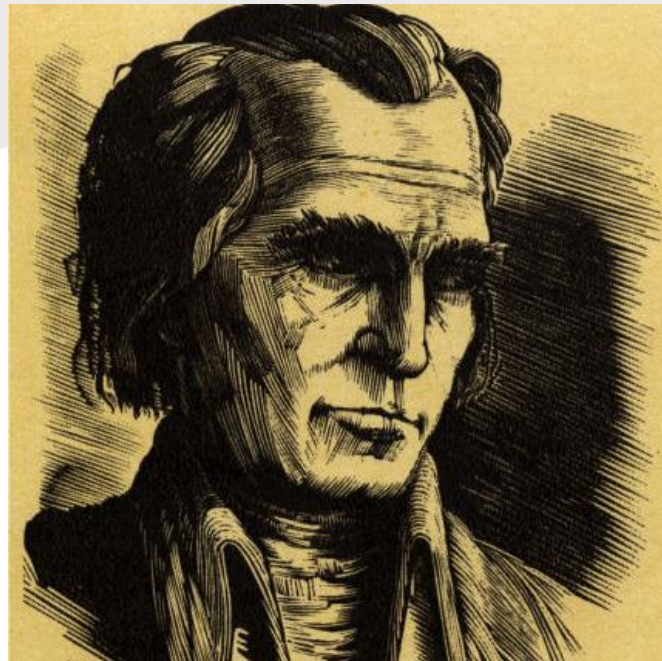
- 1979 m. Tolminkiemyje įkurtas Donelaičio memorialinis muziejus.
- 1988 m. sukurtas dokumentinis filmas „Ruduo Tolminkiemyje“
- 2014 m. UNESCO buvo paskelbti K. Donelaičio metais.
- K. Donelaitis įamžintas paminklais Vilniuje, Marijampolėje, Klaipėdoje, Rambyno kalne.
- Donelaičio vardu pavadintos gatvės Kaune, Vilniuje, Klaipėdoje.

2019

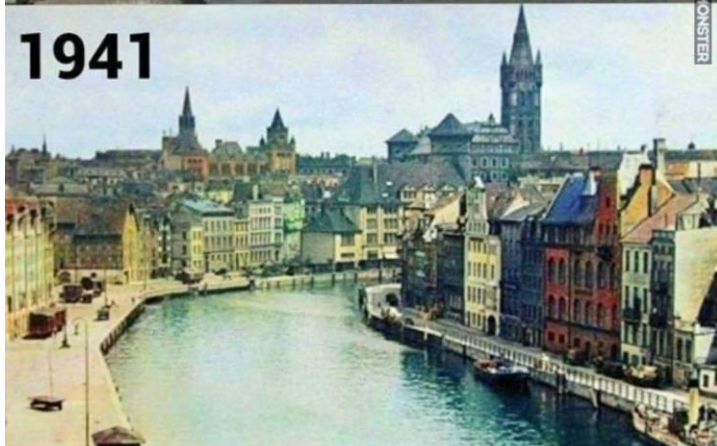

JOE MONSTER

PRAEITIS IR DABARTIES RYŠYS

1941

Kaliningradas/Karaliaučius

Tolminkiemis šiandien

2025 m. sausio mėnesį rusijos Kaliningrado srityje, Tolminkiemyje (Čistyje Prūdy), esantis rašytojo, vieno iš lietuvių literatūros pradininkų Kristijono Donelaičio memorialinis muziejus pervadintas į Literatūros muziejų

**ISTORINIAI KONTEKSTAI JONO MAČIULIO
- MAIRONIO (1862-1932 M.) KŪRYBOJE**

Maironio slapyvardis siejamas su poeto gimtinės apylinkėmis – Maironio/Maironiškių kaimo vardais.

Gimtinės, šalia esančios Dubysos vaizdai atsikartoja ir jo kūryboje.

Maironio tėvas Aleksandras Mačiulis ūkininkas, šviesuolis, bendravęs ir su vyskupu **Motiejumi Valančumi**.

Šeimoje juntamos Tautinio atgimimo idėjos.

Jonas ir Aleksandras Mačiuliai, 1880 m.

Tautinis atgimimas – tai XIX a.– XX a. pradžioje vykęs lietuvių modernios tautos formavimo ir politinio išsivadavimo, savos tautinės valstybės sukūrimo judėjimas.

LIETUVOS VALSTYBINGUMAS

- 1253 - 1795 m. – LDK
- 1795 – 1918 m. – Lietuva carinės Rusijos sudėtyje
- 1918 - 1940 m. – pirmoji Lietuvos respublika

- Maironis visą gyvenimą palaikė itin šiltus santykius su tėvais ir seserimis. Šeima, gimtasis kraštas jam buvo itin svarbios vertybės.
- 1884 m. jis Kauno seminarijos studentas. Kunigo kelią jis pasirinko pats, gali būti, kad tai padaryti jį įkvėpė Antano Baranausko, Motiejaus Valančio veikla.

gimnazistas su sesutėmis ir motina

DVASININKAS IR POETAS

- Laisvą laiką jis skiria Lietuvos istorijos nagrinėjimui, poetinei kūrybai, lenkiškoje seminarijos aplinkoje susibūrusių lietuvių patriotinei veiklai. Čia jis parašo poemėlę „Lietuva“, eilėraščius.
- Susiformuoja **„Pavasario balsų“** motyvų temos: heroiškos praeities ir nykios dabarties sugretinimas.
- Parašoma **„Jaunoji Lietuva“** – Maironis pradedamas vadinti tautos dainiumi.

**1909 M. JIS TAMPA KAUNO KUNIGŲ SEMINARIJOS
REKTORIUMI, ĮSIGYJA NAMUS ROTUŠĖS AIKŠTĖJE,
KURIUOS VĖLIAU DOVANOS MIESTUI**

MAIRONIS JAUTĖ KARTĖLĮ DĖL
TAUTINIŲ IDEALŲ TRŪKUMO
LIETUVAI ATGAVUS
NEPRIKLAIMSOMYBĘ.

- Poeto pasaulėžiūrą, kūrybą smarkiai formavo **Tautinis sąjūdis**. Patriotiškumo idealų jis pasigesdavo matydamas įvairių partijų vaidus, sielvartavo dėl idealizmo stokos.
- Jis pats Tautinio sąjūdžio metu „**Aušroje**“ išspaudino pirmąjį savo eilėraštį, tais pačiais **1895 m.** metais **Tilžėje** išėjo pirmasis „Pavasario balsų“ leidimas. O juk **dar buvo aktyvus lietuviškos spaudos draudimo laikotarpis (1864-1904 m.)**

XX A. 3 DEŠ. – LDK ISTORINIŲ DRAMŲ ERA
MAIRONIO KŪRYBOJE: SUKURIAMA TRILOGIJA
„KĘSTUČIO MIRTIS“, „VYTAUTAS PAS
KRYŽIUOČIUS“, „DIDYSIS VYTAUTAS – KARALIUS“

- Tarpukario Lietuvoje LDK (Lietuvos Didžiosios kunigaikštystės) temos atgimė iš naujo.
- Žmonės noriai prisimena senąją Lietuvos istoriją, istorinių asmenybių heroizmą, senus lietuviams priešus.

ROMANTIZMO ATSTOVO MAIRONIO KŪRYBINIS KELIAS GANA TOLYGUS, SVARBIAUSIA JO KŪRYBOJE - LYRIKA

Romantizmas – XVIII a. pab.–XIX a. I pusės Europos meno, filosofijos ir literatūros kryptis. **Romantizmas pabrėžė stiprias emocijas, vaizduotę, laisvę** nuo antikinių ir klasikinių griežtų meno formų ir maištavo prieš socialines konvencijas.

Romantikai „jautė kraštovaizdį“, sakė, kad jis lemia tautos charakterį ir kartu jį atspindi.

Maironis į kraštovaizdį įrašo heroiškas vietas, apleistas pilies, Trakus, Vilnių. Autorius nuolat primena kovų už laisvę laikus, tautos dvasios ir istorinės atminties saugojimą, **atbudimo galimybę.**

TRAKŲ PILIS

MAIRONIS

Pelėsiai ir kerpėms apaugus aukštai,
Štai Trakų garbinga pilis.
Jos aukštus valdovus užmigdė kapai,
O ji tebestovi dar vis.
Bet amžiai bėga, ir griūvančios sienos
Kasdieną nyksta, apleistos ir vienos!..

LIETUVA BRANGI

Andante

MAIRONIO eilės
Juozo NAUJALIO muzika

S.A.

1. Lie - tu - va bran - gi, ma - no Tė - vy - ne,

T.B.

MAIRONIS PARAŠĖ ANTRUOJU LIETUVOS HIMNU
TITULUOJAMĄ „LIETUVA BRANGI“ (1927 M.)

MAIRONIS NEPRIKLAUSOMOJE LIETUVOJE

- Maironis iš esmės pagerino Kauno kunigų seminarijos tvarką, rūpinosi materealine jos gerove.
- Dalyvavo kuriant Lietuvos universitetą (pats Maironis turėjo teologijos daktaro laipsnį), buvo rektoriumi, dėstytojavo.
- Kunigas-poetas buvo aktyvus, matomas kunigas. Vertinama ir skaitoma jo kūryba. Jis dažnai buvo kviečiamas pašventinti naujai atidaromų bažnyčių, paminklų, visuomeninių erdvių.

MAIRONIS

- Normuojant lietuvių kalbos taisykles Maironis prisidėjo ir prie eiliuotos kalbos vartojimo galimybių išplėtimo. Tai prisidėjo prie svetimų kalbų žodžių vartojimo mūsų kalboje.
- Maironis atvėrė kelius lietuviškai moderniajai literatūrai: Žmogaus vidinis pasaulis iškeltas į centrą.
- Maironio lyrika tapo ypač svarbi nelaisvės ar kovų už laisvės laikais. Jis mokėjo „istoriškai mąstyti labiau, negu tai galėjo padaryti pati istorija“. M. Martinaitis
- Jautėsi neįvertintas, kad nebuvo iššventintas į vyskopus. Galbūt tam trukdė jo aktyvus visuomeninis gyvenimas, rašymas, kuris kažkodėl Bažnyčiai pasirodė nesuderinamas su vyskupo veikla.

Vincas Mykolaitis-Putinas kalba Maironio šimtųjų gimimo metinių minėjime 1962 m.: „Mes žinome daug didesnių poetų už Maironį, tačiau Maironis mums kažkas daugiau negu jie.“

MODERNIZMO LITERATŪRA

- Modernizmas – kultūrinis periodas, užsimezgęs XIX a. vid. - XX a. pr. ir pasireiškęs mene, architektūroje, muzikoje, literatūroje, taikomuosiuose menuose ir kituose kultūriniuose reiškiniuose. **Jam būdingas naujumo ir originalumo siekis, tradicijų neigimas, naujoviška stilistika, meno sričių ir rūšių specifikos paieškos.**
- Modernizmas literatūroje susijęs su meno ir filosofijos pažiūrų kitimu – **dvasinės tuštumos, susvetimėjimo, žmogiškųjų ir krikščioniškųjų vertybių krizės apraiškomis**, galutinių tiesų nebuvimu, gyvenimo kaip problemos, tikrovės kaip chaoso ir egzistencinio absurdo suvokimu. Moderniajai literatūrai būdinga tradicijų ir autoritetų neigimas, naujumo siekis.
- Lietuvoje modernioji literatūra susiklostė XX a. 2 dešimtmetyje.
- **Vienas iš modernizmo kūrėjų lietuvių lietaratūroje – Vincas Mykolaitis – Putinas.**

ISTORINIAI KONTEKSTAI VINCO MYKOLAIČIO –
PUTINO (1893-1967 M.) KŪRYBOJE

- Literatūra jį traukė nuo jauno amžiaus, vienas iš autoritetų V. Mykolaičiui buvo dar mokykloje sutiktas J. Mačiulis – Maironis.

KUNIGYSTĖ – ŠEIMOS GARBĖ (?)

- Baigęs 4 Marijampolės gimnazijos klases 1909 m. V. Mykolaitis, būdamas vyriausiuoju šeimos sūnumi tėvo valia, įstoja į Seinų (dab. Lenkija) seminariją.
- Nepaisant dvejonų dėl savo pašaukimo, V. Mykolaitis 1915 m. iššventinamas į kunigus.
- Kunigo darbo nedarbo ir 1915–1917 m. toliau studijavo Peterburgo dvasinėje akademijoje.
- 1918 m. gavo stipendiją ir išvyko į Šveicariją. 1918–1923 m. Fribūro ir Miuncheno universitetuose studijavo filosofiją bei filosofijos ir meno istoriją.
- **Dar 1921 m. laiške Vaižgantui jis rašė „Poetą ir kunigą gal kas ir gali savy sutalpinti, - aš negaliu“.**
- Nors pasaulis ir kartu Lietuva išgyveno I pasaulinį karą, Nepriklausomybės pradžios iššūkius, V. Mykolaitis – Putinas turėjo galimybes studijuoti svetur, susikurti įvairiapusišką Europos vaizdą.

- 1923–1929 m. Lietuvos universitete dėstė lietuvių literatūrą.
- 1924–1932 m. kultūrinio žurnalo „Židinys“, 1938 m. – žurnalo „Dienovidis“ redaktorius.
- 1933–1937 m. Lietuvių rašytojų draugijos pirmininkas.
- 1933 m. pabaigė rašyti romaną „Altorių šešėly“.
- 1935 m. oficialiai atsisakė kunigystės ir vedė.

ATEITININKŲ VEIKLA

ATEITININKAI

- Ateitininkai – lietuviška katalikiška jaunimo organizacija, įkurta 1911 m. Į ją priimami mokiniai, studentai, nariais laikomi ir mokslus baigę organizacijos nariai
- Ateitininkijos sąjūdį XX a. pr. kūrė jauni, prestižiniuose Europos universitetuose studijavę, žmonės. Mokslas, literatūra, menas, muzika, teatras – sritys, kuriose aktyviai dalyvavo ateitininkai, kartu tapę ir Lietuvos gynėjais bei kultūros ir valstybingumo kūrėjais.
- Ateitininkų organizacijai priklausė tokios iškilios asmenybės kaip 1918 m. Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarai (Pranas Dovydaitis, Kazys Bizauskas, prezidentas Aleksandras Stulginskis), politikai (Mykolas Krupavičius, Vladas Jurgutis ir kt.), filosofai (Stasys Šalkauskis, Antanas Maceina, Juozas Girnius ir kt.), rezistentai ir partizanai (Juozas Lukša-Daumantas, Julijonas Būtėnas ir kt.) bei daugelis kitų visuomenės veikėjų.
- **Ateitininkijoje taip pat brendo rašytojai Vincas Mykolaitis Putinas, Kazys Bradūnas, Bernardas Brazdžionis, Šatrijos ragana, Vytautas Mačernis, žurnalistas Juozas Keliuotis, arkivyskupas Jurgis Matulaitis bei kitų sričių Lietuvos intelektualai.**
- **Ateitininkai siekė dirbti besikuriančios nepriklausomos Lietuvos labui ir savo mokslais bei darbais aktyviai prisidėti prie atgimstančios Lietuvos kūrybos.**

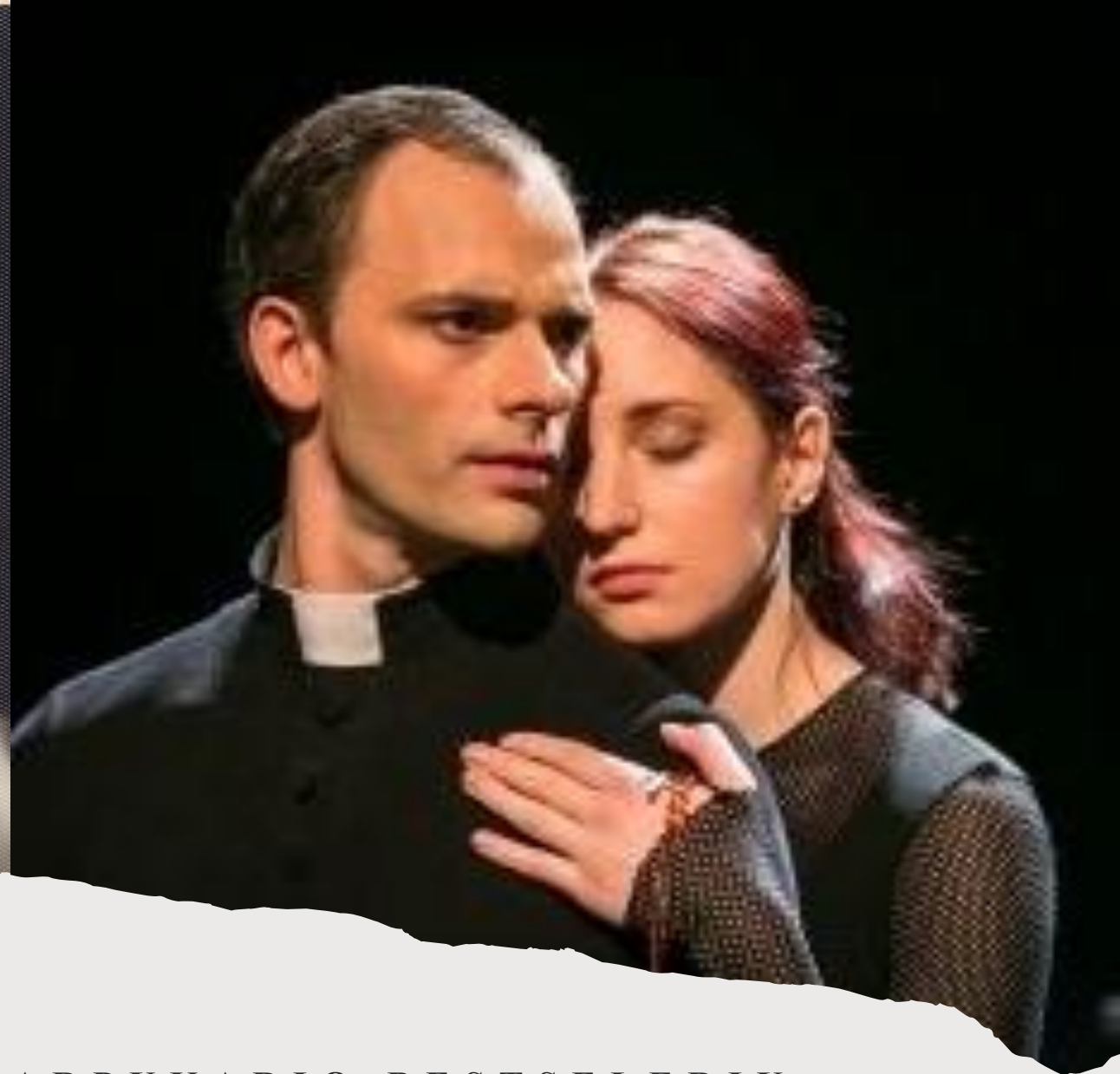
TARPUKARIO
KAUNAS.
MODERNIZMAS
MIESTE IR V.
MYKOLAIČIO –
PUTINO KŪRYBOJE

Autorius suformulavo
modernios literatūros
pagrindus Lietuvoje.

- V. Mykolaitis – Putinas redagavo žurnalą „Židinys“, šiuo laikotarpiu išeina ir **simbolistinės** lyrikos rinkinys „**Tarp dviejų aušrų**“ (1927 m.).
- Skaudžiausius pasirinkimo kelius V. Mykolaitis – Putinas svarstė **psichologiniame** romane „Altorių šešėly“ (1933 m.). Tai buvo pirmasis **modernistinis** lietuvių romanas, atitikęs tuo metu Vakarų Europoje paplitusias literatūrines tradicijas.
- Atsisakęs kunigystės V. Mykolaitis buvo ekskomunikuotas, kas sukėlė didelius jo motinos išgyvenimus.

„ALTORIŲ ŠEŠĖLY“ TAPO TARPUKARIO BESTSELERIU.
AUTORIAUS IR JO HEROJAUS LIKIMAI DAŽNAI BUVO
LYGINAMI.

II PASAULINIO KARO IŠVAKARĖS IR OKUPACIJOS

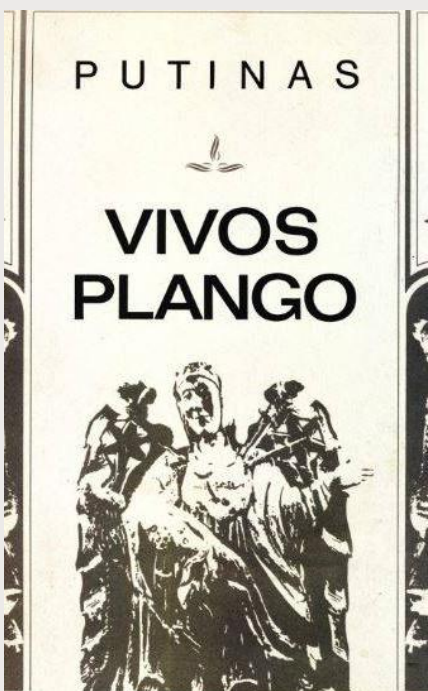
- V. Mykolaitis savo dienoraštyje skeptiškai žiūrėjo į didelius rašytojams mokamus honorarus prasidedant karui: „Žodžiu, sąlygos „karališkos!“ Lauksime ir pamatysime, kokį vaidmenį kūryboje suvaidins pinigai...“
- Visgi. Sovietams okupavus Lietuvą, 1940–1954 m. jis tampa Vilniaus universiteto profesoriumi. Naujųjų 1941-ųjų metų proga jis rašė: „Linkiu, kad 1941 m. kultūrinį Lietuvos gyvenimą atgaivintų išmintingos Stalino konstitucijos dvasia ir kad jos nuostatomis būtų tvarkomi visi mūsų respublikos reikalai.“ (?)

P. Cvirka, A. Venclova, L. Gira, S. Nėris, K. Korsakas Maskvoje, 1940 m. rugpjūtis

- „Mes dviejų karų žmonės –gal ir išliksime fiziškai sveiki, bet dvasinio invalidiškumo jau ir dabar turime nemaža“, - tokiais žodžiais V. Mykolaitis – Putinas rašė laiške Vincui Krėvei 1943 m.
- Prasidėjus antrajai sovietų okupacijai, į Vakarus nepabėgo. 1945–1946 m. ėjo Lietuvių literatūros instituto direktoriaus pareigas. Nuo 1941 m. buvo LSSR mokslų akademijos akademikas.
- „Nieko negaliu dirbti. Apie ką tik pagalvoju, viskas atrodo beprasmiška, nereikšminga ir – nereikalinga. Atšliaužia sovietų ordos ir mus nušluos kaip šapus nuo kelio.“
- 1944 m. liepą jis toliau rašo: „Vienas vežimas išriedėjo iš mūsų kiemo. Ilgai svyravau: važiuoti man ar pasilikti. **Nutariau pasilikti. Bastūno gyvenimo miške aš ilgai nepakelčiau**“.

**Per bedugnes ir kalnus
Jūs žengiat kaip gigantai!
Išnardote marias
Ir kylat į padanges,
Ir spjaudotės ugnim,
Ir vemiate siera,—
Ir Dievo žemėj jums nėra,
Gyvieji!
Vieni kaip viešpačiai,
Kiti vergai.
Visi rūstaus likimo sūnūs:
Kerštu patvinusi dvasia
Ir Kaino ženklas kaktose,
Ir ta pati klaiki dalia —
Kentėt apgaulėj ir mele
Ir žūti, keikiant žydrą dangų.
V i v o s p l a n g o !**

OKUPACIJŲ METAI (1940-1945 M.)

- Taigi, nepaisant sovietinių ir nacių okupacijų V. Mykolaitis – Putinas išvengė represijų, dirbo VU ir gyveno Vilniuje.
- Visgi:
- Karo metais Putino kūryba pilna tragizmo, biblinės apokalipsės kupinų vaizdų, pabrėždamas pasaulio tvarkos ir vertybių griūtį.
- Vienas reikšmingiausių karo metų V. Mykolaičio - Putino eilėraščių „**Vivos plango, mortuos voco**“ („Gyvuosius apverkiu, miruosius šaukiu“). 1943 m. parašytame kūrinyje autorius okupacijų prievartos žiaurumus, numato ir pokario Lietuvos dramą, laisvės netekimą. Sovietai šį kūrinį laikė uždraustu, bet ilgai nežinojo, kas šio eilėraščio autorius. Už jo deklamavimą, skleidimą, ne vienas buvo nuteistas nelaisvės metams.
- 1954 m. jis parašo romaną „Sukilėliai“ apie 1863-1864 m. sukilimą Lietuvoje, primindamas apie egzistencines problemas, norą išlikti.

DARBAS SOVIETINĖJE LIETUVOJE

- Visgi, norėdamas išlikti V. Mykolaitis – Putinas rašė tekstus sovietiniam režimui „reikalingomis“ temomis. To laikmečio kūryboje („Sveikinu žemę“) juntamas „susigūžimas, bet kartu buvo nuostata opoziciškai veikti, buvo noras išlaikyti žmogišką orumą, <..>netapti visiškais veidmainiais. (M. Lukšienė).
- **Vėlyvuoju laikotarpiu Putinas vėl grįžta prie asmeninių motyvų, egzistencinės problematikos.**
- 1966 m. V. Mykolaitis – Putinas susitaiko su katalikų bažnyčia, 1967 m. miršta.

Vilniaus valstybinio universiteto lietuvių literatūros katedros dėstytoja **Meilė Lukšienė** su profesoriumi Vincu Mykolaičiu-Putinu ir studentais lituanistais. Antroje eilėje iš kairės: 7. V. Mykolaitis-Putinas, 9. M. Lukšienė. Vilnius. [1950 m.] **Lietuvos** Mokslų Akademijos Vrublevskių bibliotekos nuotrauka

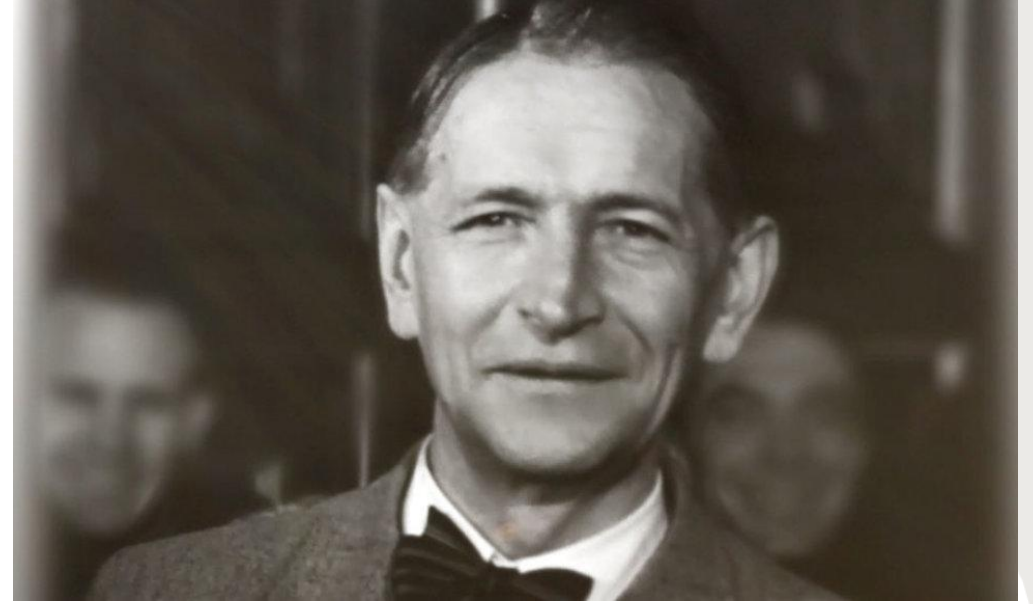
**ISTORINIAI KONTEKSTAI BALIO
SRUOGOS (1896-1947 M.) KŪRYBOJE**

DAR VIENAS MODERNISTAS – BALYS SRUOGA

- Jo kūryboje atsiranda „kitoniški“, „naujoviški“ eilėraščiai, kurie lietuvių literatūros fone išsiskyrė neįprasta forma.
- B. Sruoga buvo vienas pirmųjų lietuvių rašytojų **simbolistų**, pasipriešinusių nuomonei, jog literatūra turi tarnauti visuomeniniams tikslams, jis atmetė Maironio poetinę tradiciją.
- Svarbiausias B. Sruogos kūrybos tikslas – **individo paieška**.

- Dar iki Lietuvos nepriklausomybės B. Sruoga įstojo į tuo metu nelegalią „**Aušrininkų**“ organizaciją, buvo vienas aktyvesnių narių.
- „Aušrininkai“ domėjosi lituanistine švietėjiška veikla, rinko tautosaką,
- 1912-1914 m. leido laikraštėlį „**Pavieniui menki, drauge – galingi**“.
- 1924–1940 m. dėstė Vytauto Didžiojo universitete (iki 1930 Lietuvos universitetas), 1940–1943 ir nuo 1945 Vilniaus universitete.

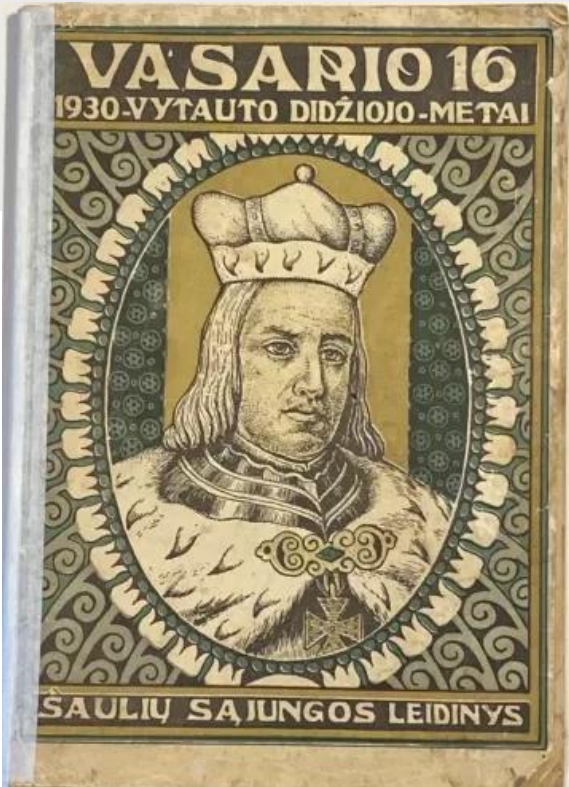
Balio Sruogos paskaita Lietuvos universitete. Apie 1925–1926 m. Čia jis dėstė teatro istoriją. Pakeičia lietuvių dramaturgiją – kuriamas poetinis teatras.

500-OSIOS VYTAUTO MIRTIES
METINĖS ĮKVEPIA B. SRUOGĄ
SUKURTI ISTORINĘ POETINĘ
DRAMĄ „MILŽINO
PAUNKSMĖ“

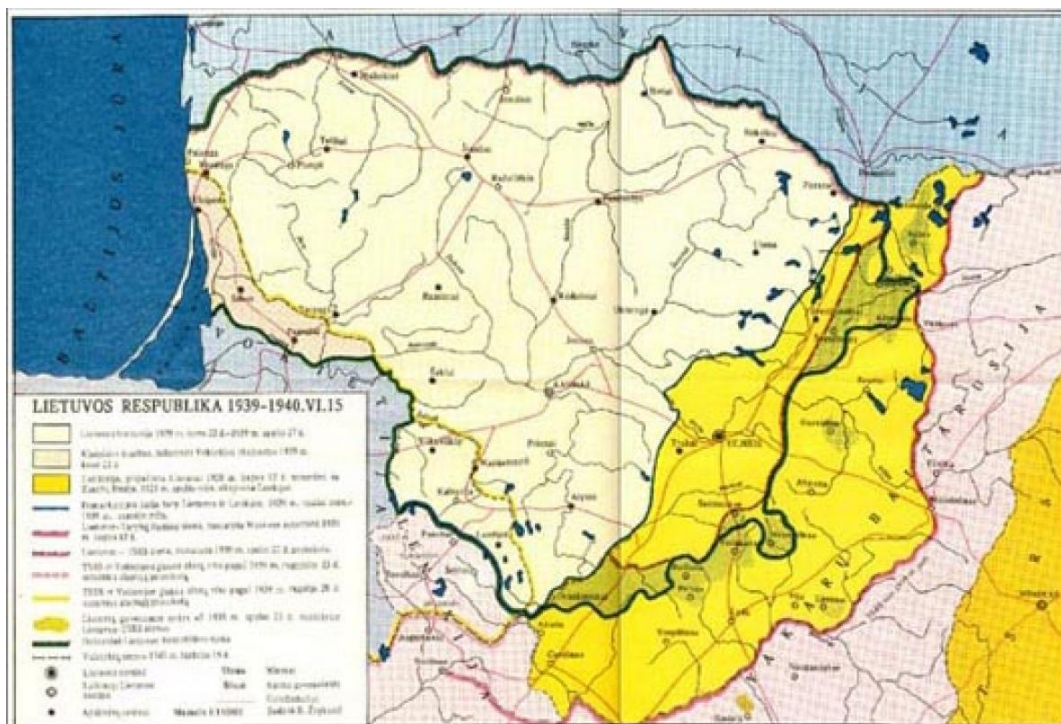
- Drama buvo išleista savomis lėšomis.
- Joje remiamasi istoriniais faktais, metaforiška, vaizdinga kalba pasakojama apie XIV-XV a. Jogailos vedybas su Jadvyga bei jo tapimą ir buvimą Lenkijos karaliumi. Gerus santykius su pusbroliu Vytautu.
- Dramoje atskleidžiamos lenkų intrigos prieš Jogailą, jo menkinimas, noras kiršinti pusbrolius. Aprašoma vidinė valdovo drama ilgintis Lietuvos.
- Kas įkvepia B. Sruogą kritikuoti lenkus?

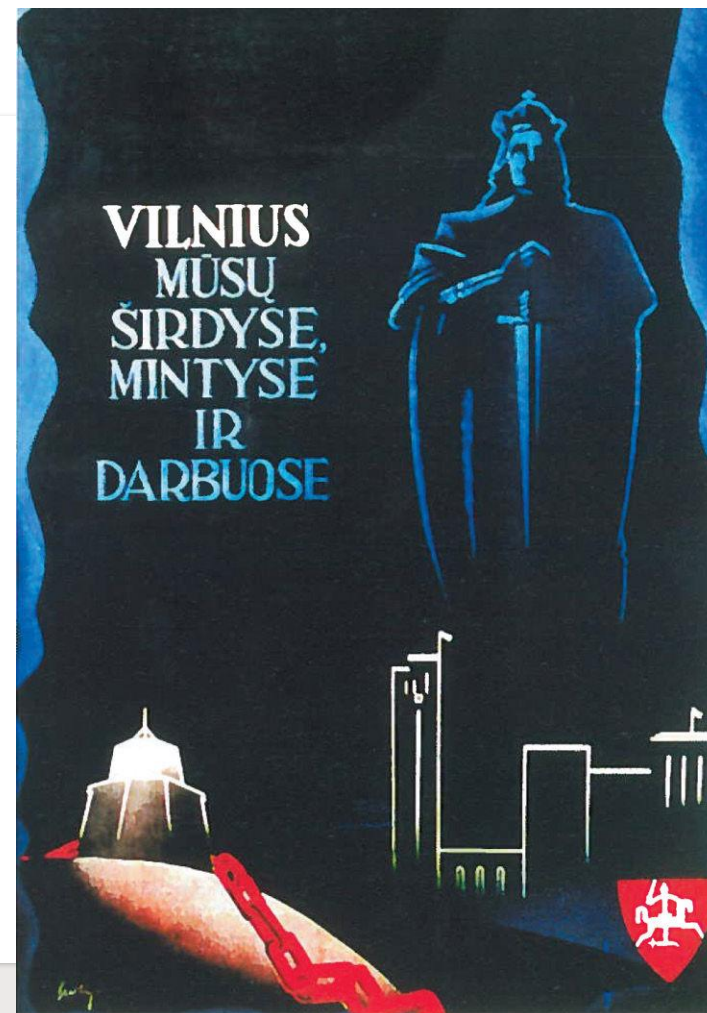
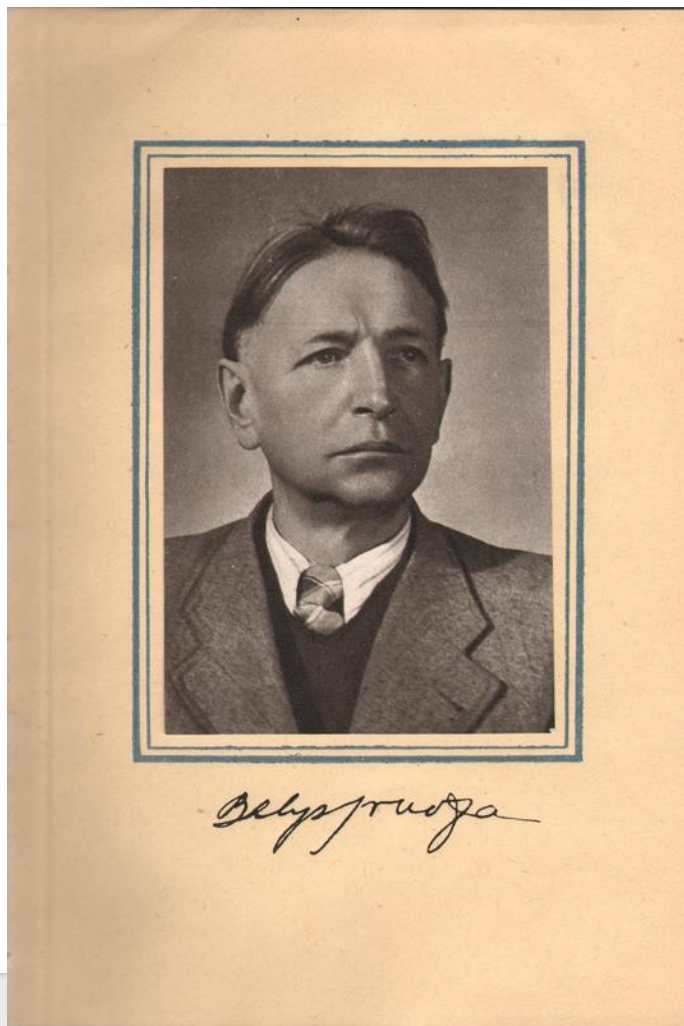

1930-IEJI VYTAUTO METAI

- Tai istoriniais duomenimis paremta drama, iškelianti Vytauto asmens didybę ir jo reikšmę Lietuvos istorijoje.
- **B. Sruoga stengėsi nepasiduoti pompastiškam Vytauto šlovinimui, paradiniam aukštinimui.**
- Vytautas scenose nebuvo vaizduojamas, bet kitų veikėjų veiksmuose ir rūpesčiuose visą laiką jaučiama Vytauto didybė. Tai „Milžinas, kurio paunksmėje“ pinasi sudėtingas Lietuvos ir Lenkijos politinis gyvenimas, narpliojamos asmeninės ir valstybinės problemos.

VILNIAUS PRARADIMAS, VYTAUTO METAI GALĖJO
SMARKIAI ĮTAKOTI IR BALIO SRUOGOS KŪRYBĄ
TARPUKARIU

LIETUVOS OKUPACIJOS

**I – 1940-1941 m. Pirmoji SSRS
okupacija**

II – 1941-1944/45 m. Nacių okupacija

**III – 1944/45-1990 m. Antroji SSRS
okupacija (reokupacija)**

PRASIDĖJUS II
PASAULINIAM KARUI B.
SRUOGA 1940 M. SAUSĮ
PRADĖJO DIRBTI
VILNIAUS UNIVERSITETE,
KUR DĖSTĖ RUSŲ
LITERATŪRĄ IR TEATRO
ISTORIJĄ.

PANAŠIU METU LIETUVA
ATGAVO VILNIŲ, BET
ATSIRADO ŠŪKIS
„VILNIUS MŪSŲ, O MES
RUSŲ“

NEĮTIKĘ VOKIEČIAMS.

1941 M. PRASIDĖJO NACIŲ OKUPACIJA LIETUVOJE

- Naciams neįtiko ne tik žydai, bet ir Lietuvoje esantys inteligentai dėl jų galimų sąsajų su sovietiniu režimu. Didesnių tyrimų, atrankos represuojant žmones jie nevykdė.
- Už nepaklusnumą buvo uždarytos Lietuvos aukštosios mokyklos, į Štuthofio koncentracijos stovyklą išvežti 46 įžymūs lietuviai.
- Tarp nesėkmingųjų buvo ir rašytojas **Balys Sruoga**, kuris būdamas nacių koncentracijos stovykloje parašė romaną “**Dievų miškas**”.
- B. Sruoga pateko į žurnalistų, kurie slaptaiko kovojo su vokiečiais grupę.
- Viso žinoma daugiau nei 1000 kalinimo įstaigų, atlikusių koncentracijos stovyklų funkcijas nacių valdymo metais, jose kalėjo 1,65 mln. Žmonių.

**„DIEVŲ MIŠKAS“ TAI PER 2
MĖNESIUS PARAŠYTAS
ATSIMINIMŲ ROMANAS APIE
TRAGIŠKUS IŠGYVENIMUS
NACIŲ KONCENTRACIJOS
STOVYKLOJE ŠTUTHOFE.**

- Balys Sruoga ten kali 1943-1945 m.
- Grįžęs į sovietų okupuotą Lietuvą neberado į Vakarus pasitraukusios šeimos.
- Nuo 1945 m. dirbo Vilniaus universitete.
- Tikėjo knygos sėkme, kad „Dievų miškas“ sukrės visus, bet taip jos leidybos ir nesulaukė. Po kalinimo jo sveikata buvo labai silpna ir 1947 m. autorius mirė.

- Labiausiai B. Sruogą išgarsino romanas „Dievų miškas“, kuriame atskleidžiama žmogaus laikysena totalitarizmo akivaizdoje.
- **Memuarų** knyga kupina ironijos ir pasišaipymo iš lagerių tvarkos, elgesio su kaliniais ir apskritai iš visos esamos situacijos.
- *„Tai lagerio klipatų komanda. Ji – taip pat darbo komanda! „Eina“ „darbo dirbti“, „darbo“ atitinkamo jos pajėgumą.“*
- Knyga parašyta 1945, išleista tik 1957 m., jau po autoriaus mirties.

Kadras iš 2005 m. filmo „Dievų miškas“

„JUOKAS MIRTIES AKIVAIZDOJE“ NEATITIKO SOVIETINĖS LITERATŪROS NORMŲ

- Vieniems šis kūrinys padarė didelį psichologinį poveikį, kiti piktinosi, kad taip aprašyti žmonių kančias ir mirtį nedora.
- 1946 m. komunistų partijos sekretorius Kazys Preikštas sukritikavo „Dievų mišką“, nes joje vaizduojama antiherojinė tikrovė, kuriai nebūdinga „pasipriešinimo kova“.
- Kūrinys neatitiko sovietinio socialistinio realizmo reikalavimų.
- Kūrinio kitoniškumas, paradoksalus mąstymas neatitiko tuo metu reikalaujamo stalinistinio literatūros vertinimo. **Buvo nutarta, kad „romanas nepriimtinas sovietiniam skaitytojui“.**

- Rašytojo Balio Sruogos duktė Dalia Sruogaitė: „Jis buvo įkaitas už savo tautą“
- Po karo jo žmonai ir dukrai būnant Detmolde, Vokietijoje, B. Sruoga jas slapta informuoja, kad grįžti į Lietuvą nesaugu, kad joms grėstų tremtis į Sibirą.
- Bendravimas tarp išskirtos šeimos buvo neįmanomas, laiškai nepasiekdavo adresatų.

LIETUVIŲ KŪRYBA DAŽNAI ATSPINDI IR TUOMETINĘ LIETUVOS ISTORIJĄ

